

Rapport 2014:16

ptu politikernas
trygghetsundersökning

Politikernas trygghets- undersökning 2013

Teknisk rapport

brå

Politikernas trygghetsundersökning 2013

Teknisk rapport

Rapport 2014:16

Brå – centrum för kunskap om brott och åtgärder mot brott
Brottsförebyggande rådet (Brå) verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsförebyggande arbete och rättsväsendets reaktioner på brott.

URN:NBN:SE:BRA-563

© Brottsförebyggande rådet 2014
Författare: Lisa Wallin & Sanna Wallin
Omslag: Tove Hennix
Produktion: Ordförandet AB

Brottsförebyggande rådet, Box 1386, 111 93 Stockholm
Telefon 08-401 87 00, fax 08-411 90 75, e-post info@bra.se, www.bra.se

Denna rapport kan laddas ner från Brås webbplats www.bra.se

Innehåll

Förord.....	5
Inledning.....	6
Undersökningens utformning.....	7
Population	7
Begränsningar	8
Frågeinnehåll	8
Kvalitetssäkring	13
Undersökningens genomförande.....	14
Missiv	14
Webbenkät.....	14
Påminnelser.....	15
Postenkät	15
Undersökningsenheter.....	15
Resultatens tillförlitlighet.....	19
Täckningsfel.....	19
Externt bortfall	19
Internt bortfall	21
Mätfel	22
Bearbetning.....	23
Tolkningsutrymme	24
Jämförbarhet	26
Tillgänglighet och sekretess.....	29
Referenser	30
Bilagor	31

Förord

Brottsförebyggande rådet (Brå) fick år 2011 i uppdrag av regeringen att genomföra en återkommande undersökning om hot och våld mot förtroendevalda i Sverige. Den fick namnet Politikernas trygghetsundersökning (PTU) och genomfördes första gången år 2012. Andra gången genomfördes undersökningen under 2013 och resultatet presenterades i en huvudrapport, Politikernas trygghetsundersökning 2013 (Brå 2014b) i maj 2014.

Huvudrapporten kompletteras nu med denna rapport, som redogör för de tekniska aspekterna av Politikernas trygghetsundersökning, såsom frågeområdena, undersökningens genomförande, möjliga felkällor och resultatens tillförlitlighet. Målgrupp för denna kompletterande rapport är läsare med specialintresse för metodologiska frågor.

Vi vill rikta ett stort tack till alla ledamöter som deltagit i PTU genom att svara på frågorna i undersökningen och därmed har gjort studien möjlig.

Stockholm i juni 2014

Erik Wennerström
Generaldirektör

Anna Sellin
Enhetschef

Inledning

Politikernas trygghetsundersökning (PTU) är en återkommande kartläggning av förtroendevaldas utsatthet för trakasserier, hot och våld. Förutom att ta reda på utsatthetens omfattning och struktur är syftet med undersökningen att undersöka behovet av insatser som kan förhindra eller begränsa utsattheten, att fånga upp de händelser som inträffar och att förbättra omhändertagandet av de utsatta.

Undersökningen genomfördes första gången våren 2012, och mätte utsattheten under 2011. Resultaten från kartläggningen publicerades i rapporten *Politikernas trygghetsundersökning 2012. Förtroendevaldas utsatthet och oro för hot, våld och trakasserier* (Brå 2012). Under våren 2013 genomfördes den andra kartläggningen som mätte förtroendevaldas utsatthet för trakasserier, hot och våld under 2012. Resultaten publicerades i *Politikernas trygghetsundersökning 2013. Utsatthet och oro för trakasserier, hot och våld* (Brå 2014b). Den tekniska beskrivningen av undersökningen 2013 presenteras i denna rapport.

PTU 2013

Population: samtliga ordinarie fullmäktige- och riksdagsledamöter som innehått sitt uppdrag i minst 6 månader under 2012.

Frågeområden: utsatthet och oro för trakasserier, hot och våld under 2012, konsekvenser, rapportering samt säkerhetsrutiner.

Periodicitet: Den första undersökningen genomfördes 2012; nästkommande genomfördes 2013. Därefter planeras undersökningen till vartannat år för att även fånga upp utsattheten under valår.

Populationsbas: Valmyndighetens register över nuvarande ledamöter.

Populationsstorlek: cirka 14 000 ledamöter.

Datainsamlingsmetod: webbenkät kompletterad med postenkät.

Datainsamlingsperiod: februari–maj 2013.

Svarsfrekvens: 65 %.

Undersökningens utformning

Population

I Sverige finns omkring 43 000 förtroendevalda på lokal nivå (kommuner), regional nivå (landsting och regioner¹) samt nationell nivå (riksdagen) (SCB 2012). Det finns inte någon förteckning eller något register över samtliga dessa förtroendevalda. I och med att Politikernas trygghetsundersökning är en återkommande undersökning är det särskilt viktigt att urvalsramen är tillförlitlig, stabil och tillgänglig. Valmyndigheten har ett löpande uppdaterat register över samtliga förtroendevalda som är ledamöter i kommun-, landstings- eller regionfullmäktige och i riksdagen. Sammanlagt rör det sig om cirka 13 800 förtroendevalda som finns i registret ”Nuvarande ledamöter”. Detta register används som urvalsram i undersökningen.

PTU 2013 baseras på uppgifter från de personer som var registrerade i Valmyndighetens register den 1 december 2012. Två kriterier skulle vara uppfyllda: 1) att den förtroendevalde var ordinarie ledamot i riksdag alternativt i kommun-, region- eller landstingsfullmäktige och 2) att tillträdesdatumet var före den 1 juli 2012. Avgränsningen vad gäller tillträdesdatum syftar till att referensperioden ska bli tillräckligt lång. Valmyndighetens register baseras på de uppdrag som finns inom fullmäktige i kommun, landsting, region och riksdag. En ledamot som har förtroendeuppdrag i mer än en politisk församling kan därför förekomma flera gånger i registret. Varje ledamot ska dock bara förekomma en gång i undersökningens register, varför dubletter rensades ut.

Inte heller ledamöter i regeringen² och ledamöter boende utomlands inkluderas i undersökningen. Totalt uppgick rampopulatio-

¹ Regioner är landsting med ett utökat regionalt utvecklingsansvar. I denna rapport utgör regionerna inte en egen redovisningsenhet utan redovisas ihop med landstingen.

² Ledamöter i regeringen är inte förtroendevalda, partierna som bildar regering utser själva sina företrädare.

nen till 13 784 ordinarie ledamöter i kommun-, landstings- och regionfullmäktige eller i riksdagen. Antalet exkluderade ledamöter framgår av Tabell 1.

Tabell 1. Population PTU 2013.

	Antal
Antal ledamöter med förtroendeuppdrag i registret "Nuvarande ledamöter"	16 840
<i>Exkluderade</i>	
avgångna ledamöter	1 908
ledamöter boende i utlandet	2
ledamöter som tillträtt 2012-07-01 eller senare	366
ledamöter med uppdrag i flera politiska församlingar	753
ledamöter med uppdrag i regeringen	15
Kvarvarande ledamöter	13 784

För att få fram aktuella adressuppgifter genomfördes en identifikationskontroll av kvarvarande ledamöter mot befolkningsdata i registret över totalbefolkningen (RTB). Vid identifikationskontrollen samt under datainsamlingen föll sammanlagt 27 personer bort från målpopulationen. Den så kallade övertäckningen bestod av tretton avlidna, två som emigrerat samt tolv som meddelat att de inte innehar politiska förtroendeuppdrag. Den slutliga undersökningspopulationen uppgick därmed till 13 757 ledamöter.

Begränsningar

Politikernas trygghetsundersökning är en så kallad totalundersökning, vilket innebär att man tillfrågar hela den population som ska studeras. Att undersökningens population endast omfattar ledamöter i fullmäktigeförsamlingar och i riksdagen innebär dock att den främst fångar upp utsatthet hos den grupp förtroendevalda som har ett tydligt politiskt uppdrag av lite större omfattning, och inte nödvändigtvis reflekterar utsatthet bland den stora gruppen förtroendevalda med mindre omfattande uppdrag.

De förtroendevalda som inte ingår i PTU (två tredjedelar av alla politiskt förtroendevalda i Sverige) utgörs alltså av de förtroendevalda som inte är ordinarie ledamöter i fullmäktige eller riksdag.

Frågeinnehåll

I detta avsnitt beskrivs undersökningens frågeinnehåll.³ Frågeformuläret är indelat i följande sex frågeområden:

- a) bakgrundsförhållanden
- b) utsatthet

³ Frågorna finns i bilaga 2 (tabell över det interna bortfallet).

- c) uppföljningsfrågor om utsatthet
- d) fördjupning utsatthet
- e) oro, konsekvenser och andras utsatthet
- f) information och säkerhetsrutiner.

a) *Bakgrundsförhållanden*

För att kunna jämföra utsatthet i olika grupper behövs information om de förtroendevaldas bakgrund (t.ex. kön, ålder och partitillhörighet). Informationen används så att bakvägsidentifiering inte är möjlig, och av undersökningsresultaten kan inte utläsas vad en enskild individ har svarat.

Följande bakgrundsvariabler har inhämtats från Valmyndighetens register:

- namn
- kön
- ålder
- adress
- politisk församling (valtyp)
- partitillhörighet
- valområde
- tillträdesdatum
- avgångsdatum.

Vissa bakgrundsförhållanden framgår inte av Valmyndighetens register och efterfrågades därför i enkäten:

- svensk eller utländsk bakgrund⁴
- boendeförhållanden.

Dessutom efterfrågas bakgrundsförhållanden såsom

- om ledamoten, i egenskap av politiskt förtroendevald, varit omskriven eller omtalad i medier under föregående år
- om ledamoten, i egenskap av politiskt förtroendevald, är känd hos allmänheten
- om ledamoten, i egenskap av politiskt förtroendevald, själv varit aktiv i sociala medier eller på internet under föregående år.

Samma avsnitt i enkäten innehåller frågor om de politiska förtroendeuppdragens omfattning och karaktär, såsom

- politisk församling (kontrollfråga, att jämföra med uppgifter från Valmyndighetens register)
- hur lång period ledamoten innehaft politiska förtroendeuppdrag sammanlagt
- omfattningen av ledamotens politiska förtroendeuppdrag under föregående år

⁴ Brå använder dessa begrepp i enlighet med SCB:s definitioner: *Personer med utländsk bakgrund* definieras som personer som är utrikes födda, eller inrikes födda med två utrikes födda föräldrar. *Personer med svensk bakgrund* definieras som personer som är födda i Sverige med två inrikes födda föräldrar eller en inrikes född och en utrikes född förälder (SCB 2002).

- en specificering av de politiska förtroendeuppdrag som ledamoten innehått under föregående år.

b) Utsatthet

De brott (även försök till samt grovt) som ligger till grund för de typer av utsatthet som efterfrågas i undersökningen är *misshandel, olaga förföljelse, olaga hot, kränkande fotografering, ofredande, skadegörelse (samt åverkan), stöld, förtal, brott mot medborgerlig frihet, falsk tillvitelse* och *mordbrand*. Att avgöra om en händelse utgör ett brott kan vara svårt, även för juridiskt insatta. Huruvida händelsen är ett brott eller inte är dessutom knappast avgörande för om och hur det påverkar den utsatte. Därför tillfrågas de förtroendevalda om utsatthet för en rad olika händelser (se nedan) i stället för utsatthet för brott.

Utsattheten har delats in i två kategorier: *våld, skadegörelse och stöld* samt *hot och trakasserier*. Den förstnämnda kategorin utgörs av händelser som är mer tydligt brottsliga och ingripande mot den utsatte. Den andra kategorin, hot och trakasserier, utgörs i stället av händelser där det är svårare att avgöra om de är brottsliga och som generellt kräver mindre insats av förövaren. För att undvika att fånga upp händelser som inte bör ingå i undersökningen uppmanas respondenten (den svarande) att endast redovisa situationer som upplevts som hotfulla. Skulle ingen av de efterfrågade händelserna stämma in på det den förtroendevalde eventuellt har utsatts för, uppmanas denne att ange det alternativ som bäst beskriver situationen.

Screeningfrågorna är konstruerade på olika sätt i webbenkäten och i postenkäten. I webbenkäten inleds det frågeområde som rör utsatthet med ett antal screeningfrågor som tar reda på om respondenten varit utsatt för olika händelser i sin egenskap av förtroendevald *någon gång*. I postenkäten tillfrågas respondenterna av utrymmesskäl endast om de utsatts för de efterfrågade händelserna under 2012 (ja/nej).

Efterfrågade händelser

Våld, skadegörelse och stöld

- Slag, spark eller liknande
- Knuff eller liknande
- Våld med vapen
- Anlagd brand/sprängning
- Klotter
- Stöld
- Annan form av skadegörelse
- Annan form av våld.

Hot och trakasserier

- Hotfullt uttalande öga mot öga
- Hotfullt telefonsamtal
- Hotfullt sms/mms
- Hotfullt brev/vykort

- Hotfull e-post
- Hot/påhopp via sociala medier
- Kapat internetkonto (eller skapat falskt i ditt namn)
- Uthängd på internet
- Uthängd på affisch/pamflett
- Önskad vara beställd i ditt namn
- Hotfull ”gåva”
- Blivit olovligen fotograferad/inspelad
- Obekvämligt besök, förföljelse eller kartläggning
- Falska anmälningar
- Annan hotfull händelse.

Det händer att förtroendevalda utsätts för försök att påverka deras beslutsfattande genom otillbörliga erbjudanden i form av ”gåvor” eller ”löften”. I enkäten frågas om man fått sådana erbjudanden under föregående år och i så fall hur många. Korruptionsförsök kan handla om att få ett opassande erbjudande eller om så kallad vänskapskorruption då någon i den förtroendevaldes närhet försökt utnyttja deras relation för att få någon form av fördel. Även syftet med erbjudandet efterfrågas. Dock inkluderas inte korruptionsförsök i måttet på utsatthet.

c) Uppföljningsfrågor om utsatthet

I webbenkäten får de som svarat att de någon gång utsatts för någon av de efterfrågade händelserna uppföljningsfrågan ”Skedde någon eller några av dessa händelser under föregående år (2012)?”. Respondenten får då kryssa för den eller de händelser som ägde rum under 2012 och därefter kryssa för den händelse som skedde senast under 2012. Totalt antal händelser som den förtroendevalde utsatts för sammantaget under föregående år efterfrågas också.

I postenkäten får respondenterna svara ”Ja” eller ”Nej” på om de utsatts för var och en av de efterfrågade händelserna. Om respondenten svarar ”Ja” ska han eller hon besvara frågan om hur många händelser det rörde sig om under 2012. Därefter kryssas den händelse som skedde senast under 2012.

De politiker som uppger att de under 2012 utsattes för någon eller några incidenter fick också följdfrågor om den senaste händelsen inom respektive frågeområde. Det är svaren på dessa följdfrågor som ligger till grund för resultaten om bland annat förövre, motiv och polisanmälan. Att det är den senaste händelsen som efterfrågas beror på att den ligger närmast i minnet, men också för att fånga upp olika typer av händelser och inte enbart de mest allvarliga. Det finns inte utrymme för att redogöra för flera händelser, då antalet frågor i enkäten måste begränsas. En stor del av följdfrågorna ingår inte i postenkäten, som av utrymmesskäl är mindre omfattande. De flesta följdfrågorna är desamma för de olika frågeområdena, de frågor som skiljer sig åt (totalt tre frågor) relaterar till tillvägagångssättet vid den specifika händelsen.

I enkäten finns uppföljningsfrågor om

- händelsen (när, var, sammanhang, förekomst av vapen, upplevd allvarlighetsgrad)
- uppfattning om förövaren/-na (vem, eventuell gruppstillhörighet, motiv)
- korruptionsförsök (av vem och syfte).

Det är lättare för den förtroendevalde att beskriva den aktuella händelsen än att uttala sig om förövaren, särskilt när denne är okänd. Bland svarsalternativen till samtliga dessa uppföljningsfrågor finns därför alternativet ”Vet ej”.

Frågor om rapportering ställs om den senaste händelsen:

- om händelsen polisanmälts (om *inte*, varför)
- om händelsen rapporterats till någon annan (exempelvis säkerhetsansvarig eller ordförande i fullmäktige).

d) Fördjupning utsatthet

Avsnittet innehåller frågor som handlar om utsattheten generellt och som inte kan kopplas till enskilda brottsändelser. Dessa frågor ställs till de förtroendevalda som utsatts någon gång under 2012 och handlar om ansökan om kontaktförbud, säkerhetsåtgärder (om några vidtagits, vilka) och i vilken utsträckning utsattheten har påverkat privatlivet.

e) Oro, konsekvenser och andras utsatthet

I undersökningen ingår även frågor om oro för att utsättas. Frågorna gäller dels om de förtroendevalda är oroliga för att själva utsättas, dels om de känner oro för att anhöriga ska utsättas. För att också mäta en mer allmän känsla av otrygghet, ingår frågan om de själva upplever att antalet brott mot förtroendevalda ökat, minskat eller varit oförändrat under de senaste tre åren.

PTU undersöker om utsattheten och oron fått konsekvenser dels för de förtroendevalda själva, men främst för förtroendeuppdraget. Innehållet i frågeavsnittet gäller

- ändrade rutiner eller beteenden
- om man har bytt eller lämnat ett eller samtliga förtroendeuppdrag, eller övervägt att göra det
- om man har tvekat inför ett beslut eller en åtgärd, alternativt fattat ett annat beslut eller vidtagit en annan åtgärd än vad som ursprungligen var tänkt
- om man undvikit att engagera sig eller uttala sig i en specifik fråga.

f) Information och säkerhetsrutiner

I PTU efterfrågas också

- kännedom om säkerhetsansvarig och handlingsplan inom det parti eller den politiska församling där den förtroendevalde är verksam.

Kvalitetssäkring

En kvalitetsgranskning har gjorts i tre steg. Först genomfördes en intern (medarbetare på Brå) granskning av webbenkäten och postenkäten. Statistiska Centralbyrån (SCB) expertgranskade därefter båda enkäterna. Även missivet (inbjudan till undersökningen) granskades av SCB. Data, bearbetning av data och analys av data har granskats internt. Slutligen har rapporten genomgått både intern och extern vetenskaplig granskning före publicering.

Undersökningens genomförande

Datainsamlingen för PTU 2013 genomfördes av SCB på uppdrag av Brå under perioden ferbruari till maj 2013, genom i första hand en webbenkät och i andra hand en postenkät. Syftet med att använda två metoder för datainsamling är att minska det externa bortfallet i och med att postenkäten kan fånga upp en del av dem som inte kan eller inte vill besvara webbenkäten. Av de 8 894 som deltog i PTU 2013 svarade 6 417 på webbenkäten (72 procent) och 2 477 på postenkäten (28 procent). Nedan beskrivs undersökningens genomförande mer detaljerat.

Missiv

Samtliga förtroendevalda i undersökningspopulationen fick till sin folkbokförda hemadress ett brev med en inbjudan till undersökningen (se bilaga 1).

Brevet innehöll information om undersökningen samt användarnamn och lösenord för att de förtroendevalda skulle kunna logga in och besvara enkäten på SCB:s webbplats. Brevet innehöll även information om att uppgifter inhämtats från Valmyndigheten och förklarade att de uppgifter som de förtroendevalda själva lämnar är sekretesskyddade.⁵ Brevet innehöll även en hänvisning till Brås webbplats, där ytterligare information om undersökningen fanns tillgänglig.

Webbenkät

På webbenkätens första sida fanns kortfattad information om undersökningen och instruktioner om hur enkäten skulle besvaras. Själva enkätdelen inleddes med bakgrundsfrågor och frågor om förtroendeuppdraget. Därpå följde screeningfrågor om utsatthet

⁵ Uppgifterna skyddas av sekretess enligt 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400, OSL).

och därefter eventuella uppföljningsfrågor om den senaste händelsen inom varje typ av brotts handling som respondenten varit utsatt för (se det tidigare avsnittet Frågeinnehåll, för en närmare beskrivning av frågorna). Webbenkäten innehöll mellan 33 och 99 frågor, beroende på om och hur utsatt den förtroendevalde varit under 2012.

Screeningfrågorna i webbenkäten var konstruerade med så kallade hårda kontroller, som innebar att den förtroendevalde var tvungen att besvara en fråga för att kunna gå vidare till nästa fråga i enkäten. Detta för att få ett så lågt internt bortfall som möjligt på screeningen (se det senare avsnittet Internt bortfall). Övriga frågor hade mjuka kontroller vilket innebar att om frågan inte besvarades kom en varningsruta upp om att frågan var obesvarad. Dessutom listades samtliga obesvarade frågor när hela enkäten gått igenom och innan den skickades in.

Det gick att besvara enkäten via såväl vanlig dator som surfplatta eller mobiltelefon, liksom med olika webbläsare. Respondenten kunde när som helst pausa eller helt avbryta ifyllandet av enkäten.

Påminnelser

Cirka två veckor in i datainsamlingen skickades en första påminnelse ut i form av ett säkerhetskort med inloggningsuppgifter. Som en andra påminnelse skickades en pappersenkät ut efter ytterligare två veckor. Därefter skickades ytterligare två påminnelser ut i form av säkerhetskort med två veckors mellanrum.

Postenkät

En förkortad version av webbenkäten skickades ut som en andra påminnelse. Postenkäten (i pappersform) innehöll cirka 43 frågor, fördelade på 11 sidor. På grund av det begränsade utrymmet innehöll postenkäten endast undersökningens mest centrala frågor. Den saknade samtidigt webbenkätens inbyggda logiska kontroller för att förhindra internt bortfall. Postenkäterna registrerades genom skanning.

Undersökningsenheter

Utsatthet: variabelkonstruktion

I resultatredovisningen har svaren på vissa frågor ibland slagits samman. Ett exempel på detta är redovisningen av *utsatthet*, som är en sammanslagning av alla händelser som efterfrågas i enkäten: *våld, skadegörelse och stöld* samt *hot och trakasserier*. Att vara utsatt innebär därmed att den förtroendevalde har utsatts för minst en av de efterfrågade händelserna, medan att inte vara utsatt

innebär att den förtroendevalde inte utsatts för någon av de efterfrågade händelserna.

De respondenter som inte svarat på om de har utsatts för en eller flera av dessa händelser kan räknas som bortfall i följande fall:

- När respondenten inte svarat på om han eller hon utsatts för någon av händelserna.
- När respondenten besvarat endast några av frågorna med ett nekande svar (dvs. att han eller hon *inte* utsatts), eftersom det då inte är säkert att personen inte heller utsatts för de brotts-händelser där svar saknas.

I de fall där respondenten har angett att han eller hon blivit utsatt för minst en händelse, går det däremot att fastställa att personen har blivit utsatt, även om inte svar finns för alla händelser.

Totalt saknades uppgifter om utsatthet för 125 (1,4 procent) förtroendevalda.

Andel förtroendevalda som utsatts totalt

Vid redovisningen av andel utsatta förtroendevalda totalt räknas varje förtroendevald alltid endast en gång under undersökningsperioden (aktuellt kalenderår), oavsett hur många gånger under året som den förtroendevalde utsatts för en brottslig handling.

Andel förtroendevalda som utsatts för vissa händelser

Vid redovisningen av hur vanligt det är att förtroendevalda utsätts för vissa typer av händelser kan en och samma förtroendevald räknas flera gånger, om han eller hon utsatts för flera olika typer av händelser.

Upprepad utsatthet

För frågeområdet om utsatthet redovisas, förutom antal och andel utsatta förtroendevalda, även antalet händelser totalt, och fördelningen av dessa händelser. En förtroendevald kan ha utsatts vid flera tillfällen under undersökningsperioden. Samtliga händelser som en och samma förtroendevald redogjort för räknas.

Referensperiod

Referensperioden, den tidsperiod som frågorna avser, ska vara klart avgränsad och anpassas efter det som efterfrågas. Den ska också anpassas efter respondentens förmåga att minnas. Erfarenheter visar att ju längre referensperioden är, desto lägre är kvalitén på respondenternas uppgifter. Tolv månader som referensperiod är vanligt.

Nedan finns en sammanfattande beskrivning av, och förklaring till, de delvis olika referensperioder som valts för de olika frågeområdena i enkäten:

Bakgrundsförhållanden och det politiska förtroendeuppdraget

Detta avsnitt innehåller frågor med två olika referensperioder. För vissa frågor, exempelvis hur många förtroendeuppdrag den förtroendevalde innehade föregående år, utgörs referensperioden av föregående kalenderår (2012). För andra frågor, exempelvis hur länge den förtroendevalde sammanlagt innehaft förtroendeuppdrag, löper referensperioden ända fram till tidpunkten för enkäten.

Utsatthet

I detta avsnitt är referensperioden föregående kalenderår (2012), huvudsakligen för att ha en klart avgränsad referensperiod som ligger nära i tiden. Det är annars vanligt att den här typen av undersökningar efterfrågar utsatthet under de senaste tolv månaderna (räknat från undersökningstillfället).

Fördjupning utsatthet

Referensperioden i detta avsnitt är föregående kalenderår (2012).

Oro, konsekvenser och andras utsatthet

Referensperioden i detta avsnitt är föregående kalenderår (2012).

Information och säkerhetsrutiner

I detta avsnitt löper referensperioden ända fram till tidpunkten för enkäten.

Redovisningsgrupper

Redovisningsgrupperna används i beskrivande, inte förklarande, syfte. De redovisningsgrupper som används i undersökningen är kön, ålder, svensk eller utländsk bakgrund, län, nya polismyndighetens regioner, politisk församling och partitillhörighet. År 2015 ska 21 polismyndigheter bli en nationell polismyndighet. Den nya polismyndigheten kommer att vara indelad i sju regioner som baseras på tidigare samverkansområden inom polisen. Partitillhörighet består av de partier som finns representerade i riksdagen, resterande partier benämns som "Övriga partier". När det gäller typ av politisk församling (valtyp) redovisas landsting och region tillsammans.

Redovisning av resultat

I huvudrapporten redovisas resultaten i text, figurer och tabeller. Alla tabeller och figurer summerar inte till 100 procent, i en del fall på grund av avrundning, i andra fall är tabellen eller figuren en

sammanställning av flera frågor. Andelar under 5 procent redovisas med en decimal medan andelar på 5 procent och över redovisas utan decimal.

Resultatens tillförlitlighet

Frågeundersökningar har i allmänhet en del begränsningar, både vad gäller resultatens tillförlitlighet och vilka tolkningar som är möjliga att göra utifrån det insamlade materialet.

Möjliga felkällor i PTU består av täckningsfel, bortfallsfel, mätfel och bearbetningsfel (dessa beskrivs mer nedan). Det finns ingen risk för urvalsfel då PTU inte är en urvalsundersökning, utan en totalundersökning av samtliga ordinarie ledamöter i riksdagen och i fullmäktigeförsamlingarna.

Täckningsfel

Det finns två typer av täckningsfel: så kallad undertäckning, när personer som borde ingå i en undersökning fallit bort, och så kallad övertäckning, när personer som inte borde ingå ändå gör det.

I PTU 2013 identifierades ett antal personer i urvalet som övertäckning. Det rörde sig om tio personer som inte längre tillhörde populationen; av dem hade en emigrerat och nio avlidit efter det att registeruttaget gjordes (1/12 2012) och innan datainsamlingen startade (februari 2013). Under datainsamlingen, februari till maj, identifierades 17 personer som övertäckning; en hade emigrerat, fyra hade avlidit och tolv personer uppgav att de inte tillhörde målpopulationen.

Externt bortfall

Generellt har frågeundersökningar nästan alltid ett visst bortfall på grund av personer som inte vill eller inte kan delta (externt bortfall).

Externt bortfall är problematiskt om det finns skäl att tro att det är en viss typ av personer i den undersökta populationen som väljer att inte svara, eftersom resultaten då blir missvisande. Ju fler som deltar i undersökningen, desto mer stämmer resultaten överens med verkligheten.

Det externa bortfallet för PTU 2013 uppgår till 35 procent av populationen (Tabell 2). Det ger en svarsfrekvens på 64 procent.

Andra stora surveyundersökningar har svarsfrekvenser på liknande nivå, i vissa fall lägre.⁶

Tabell 2. Externt bortfall PTU 2013.

	Antal	Andel
Population PTU 2013	13 757	100 %
Bortfall	4 863	35 %
<i>därav</i>		
ej avhörda	4 786	98 %
postreturer	36	1 %
avböjt (aktivt) att medverka	27	1 %
förhindrar medverkan	2	< 1 %
insänd blank	7	< 1 %
ej anträffad	5	< 1 %
Svarande	8 894	
<i>därav</i>		
webbenkät	6 417	72 %
postenkät	2 477	28 %

En bidragande orsak till att svarsfrekvensen inte är högre i PTU kan vara att förtroendevalda utgör en attraktiv målgrupp för dem som vill informera om verksamheter, marknadsföra tjänster eller produkter och undersöka attityder, vilket innebär att denna redan upptagna grupp därigenom blir än mer upptagen och svårtillgänglig.

Ytterligare en faktor som kan ha påverkat svarsfrekvensen i PTU negativt är att inbjudan inte kunnat skickas ut via e-post, eftersom alla förtroendevalda inte har en e-postadress, och det dessutom saknas ett register över dem som har det. Om inbjudan hade skickats via e-post hade de förtroendevalda kunnat komma till webbenkäten via en direktlänk, i stället för att, som nu, själva behöva skriva av undersökningens webbadress och sedan logga in med det användarnamn och lösenord som angivits i inbjudan i pappersform.

I PTU har kvinnor svarat i något lägre utsträckning än män. Svarsandelen ökar med stigande ålder; de yngsta har svarat i lägst utsträckning, medan de äldsta har svarat i högst utsträckning. Fullmäktigeledamöter i kommuner, landsting och regioner har svarat i något större utsträckning än riksdagsledamöter. Svarsfrekvensen varierar också mellan partierna; förtroendevalda från Sverigedemokraterna har svarat i lägst utsträckning, och förtroendevalda från Folkpartiet i högst. I Tabell 3 redovisas det externa bortfallet i olika grupper.

⁶ Jämför till exempel med NTU 2013 (64,2 procent), ULF 2012 (58 procent) och Hälsa på lika villkor 2012 (49 procent).

Tabell 3. Svarefrekvens och antal svarande för olika redovisningsgrupper i PTU 2013.

		Svarefrekvens	Antal svarande
Kön	Kvinnor	64 %	3 738
	Män	66 %	5 156
Ålder	29 år och yngre	33 %	171
	30–39 år	45 %	596
	40–49 år	53 %	1 385
	50–59 år	64 %	2 191
	60–69 år	76 %	3 181
	70 år och äldre	82 %	1 370
Politisk församling	Kommunfullmäktige	65 %	8 130
	Landstingsfullmäktige	65 %	632
	Riksdag	59 %	201
Parti-tillhörighet	Centerpartiet	68 %	990
	Folkpartiet	70 %	686
	Kristdemokraterna	66 %	419
	Moderaterna	65 %	2 057
	Miljöpartiet	63 %	469
	Socialdemokraterna	65 %	3 219
	Sverigedemokraterna	51 %	284
	Vänsterpartiet	63 %	482
	Övriga partier ¹	55 %	288
Totalt		65 %	8 894

¹ Övriga partier är de partier som inte finns representerade i riksdagen men i kommun-, landstings- eller regionfullmäktige.

Internt bortfall

En annan typ av bortfall är så kallat internt bortfall, dvs. att vissa *frågor inte besvaras* (över huvud taget eller felaktigt), till exempel på grund av att frågan är känslig, att den är svår att förstå eller att respondenten helt enkelt förbisett den.

För PTU 2013 var det interna bortfallet minimalt i webbenkäten, eftersom den innehåller en del så kallade logiska kontroller, så att det krävs svar för att gå vidare till nästa fråga och, respondenten påminns om att besvara obesvarade frågor. Det lilla interna bortfall som ändå återfinns i webbenkäten beror på tekniska tillkortakommanden eller att det är en så kallad fritextfråga, som inte styrs av samma logiska kontroller. Av 99 frågor i webbenkäten var det interna bortfallet ≥ 5 procent på fyra av frågorna.

För en stor del av frågorna i webbenkäten ligger bortfallet under 1 procent. Ett fåtal frågor har ett bortfall som överstiger 5 procent och samtliga handlar om konsekvenser av utsatthet eller oro; *Har du någon gång under föregående år på grund av utsatthet och/eller oro (... bytt eller lämnat ett specifikt uppdrag?, ... lämnat samtliga*

uppdrag?, ... tvekat inför en åtgärd eller ett beslut?, ... påverkats till att fatta annat beslut eller vidta annan åtgärd?).

I postenkäten tillkommer ett internt bortfall för de frågor som respondenten fyllt i felaktigt (till exempel att två svarsalternativ markerats då endast ett efterfrågas) eller att frågan inte fyllts i alls, medvetet eller omedvetet. Detta interna bortfall kan dock endast påverka undersökningens tillförlitlighet marginellt, eftersom andelen svarande via postenkät uppgår till endast 28 procent, medan andelen som svarat via webbenkät är i klar majoritet (72 procent). Av postenkätens 76 frågor var det interna bortfallet ≥ 5 procent på 21 frågor. Samtliga av dessa är uppföljningsfrågor om utsatthet. I bilaga 1 finns en tabell där det interna bortfallet anges för var och en av de frågor som ingår postenkäten.

I ett fåtal fall (fem) har ett mycket litet antal svar lämnats, det vill säga det interna bortfallet var mycket stort. Dessa respondenter exkluderades från undersökningen.

Mätfel

Det finns en risk för såväl över- som underrapportering av antalet händelser av trakasserier, hot och våld. Mest påverkas resultatens tillförlitlighet av de tillfrågades förmåga och vilja att lämna sanna svar:

- Det kan vara svårt att minnas exakt när en händelse ägde rum, och därmed att avgöra om den inträffade under den efterfrågade referensperioden.⁷ Händelser som egentligen inte borde vara med i undersökningen kan därmed komma att rapporteras.
- Respondenterna kan välja att lämna tillrättalagda svar, som de antar är de önskvärda, exempelvis att en händelse polisanmäls fast så egentligen inte är fallet.

Att brotts handlingar över- eller underrapporteras kan också bero på svårigheten att bedöma om handlingen har att göra med den utsattes förtroendeuppdrag. En del handlingar som rapporteras kanske inte haft någon koppling till förtroendeuppdraget, medan andra handlingar, som borde ha rapporterats, i stället bortförklaras som ”busstreck” eller ”slumpen”.

Ett annat problem för validiteten i undersökningen kan tänkas uppstå om de förtroendevalda inte enbart svarar som enskilda individer, utan främst som *representanter för ett politiskt parti*, dvs. med hänsyn till hur deras svar kan påverka bilden av partiet. Vissa kanske avstår från att rapportera utsatthet, av rädsla för att skrämja bort potentiella nya medlemmar och i förlängningen kanske även väljare. Andra skulle kanske agera tvärtom, och rap-

⁷ Detta brukar benämnas teleskopeffekten.

portera utsatthet i högre utsträckning, för att förstärka bilden av ett parti som utsatt.

Vi har i undersökningen försökt begränsa flera av dessa problem. Dels poängteras i frågorna att endast brotts handlingar som personen förknippar med förtroendeuppdraget ska rapporteras, dels beskrivs de aktuella brotts handlingarna med exempel som tydliggör att allvarlighetsgraden kan skifta. Respondenten påminns också om att endast rapportera sådant som inträffade under föregående år (2012).

Trots detta bör resultaten studeras och tolkas med viss försiktighet, i synnerhet gällande nivåer av utsatthet för brott. Det huvudsakliga syftet med undersökningen är emellertid inte att exakt beräkna antalet brott utan att få en bild av hur utsattheten ser ut och hur den utvecklas över tid.

Undersökningen är en så kallad *mixed mode*, det vill säga det används två olika metoder för datainsamling: postenkät och webbenkät. Syftet är att förbättra svarsfrekvensen genom att tillhandahålla mer än ett sätt för respondenten att delta i undersökningen. Om typ av datainsamlingsmetod påverkar hur respondenten svarar kan det bli problem för tillförlitligheten. Majoriteten av frågorna är identiska i webb- och postenkäten. Postenkäten innehåller färre frågor på grund av utrymmesbrist. Screeningfrågorna för utsatthet skiljer sig åt i de båda enkäterna därför att webbenkäten har en teknisk lösning som inte är applicerbar i postenkäten. Dock skiljer sig metoderna inte så mycket åt; det är enkäter som ska fyllas i av respondenten själv. Tillförlitligheten påverkas i betydligt högre utsträckning då *mixed mode* består av till exempel besöksintervjuer och postenkät.

Ser man till datainsamlingsmetod är skillnaden i andel utsatta mellan dem som svarat på webbenkäten (19,5 procent) och dem som svarat på postenkäten (19,9 procent) liten. Det är större andel bland kvinnorna (34 procent) än bland männen (23 procent) som besvarat postenkäten. De åldersgrupper som i högst utsträckning svarat via postenkäten är gruppen 30–39 år (30 procent) och 70 år och äldre (36 procent).

Bearbetning

Enkäterna har i huvudsak fasta svarsalternativ vilket gör att risken för registreringsfel bedöms vara liten. Data har bearbetats i SPSS; tabeller och figurer har utformats i Excel. Kontroller av data har gjorts kontinuerligt genom granskning av frekvenstabeller och bedömning av kontrollfrågor. Eventuella bearbetningsfel har upptäckts och åtgärdats genom löpande kvalitetsgranskning.

Tolkningsutrymme

Som tidigare nämnts anses svarsfrekvensen för PTU 2013 vara hög i jämförelse med andra undersökningar av denna typ, och Brå bedömer att möjligheterna är goda att generalisera resultaten till att gälla alla tillfrågade förtroendevalda.

I Sverige finns ungefär 43 000 politiskt förtroendevalda som verkar inom olika politiska församlingar och med olika typer av politiska uppdrag. Knappt en tredjedel av dem ingår i PTU. Hur generaliserbara är då resultaten i PTU för hela gruppen förtroendevalda?

De flesta förtroendevalda i Sverige är så kallade fritidspolitiker. Det innebär att man ägnar sig åt politik vid sidan av sitt vanliga arbete och att det endast utgår ett litet arvode, om något alls. Enligt SCB (SCB 2012) har endast 3 procent i kommunerna hel- eller deltidsarvode, i landstingen är motsvarande siffra 6 procent. Även i PTU utövar majoriteten av de förtroendevalda sina uppdrag på fritiden (75 procent), cirka 15 procent utför sina uppdrag på deltid och omkring 10 procent utför sina uppdrag på heltid. Att det är en överrepresentation i PTU av förtroendevalda med del- och heltidsuppdrag beror på att endast de som är ordinarie ledamöter i fullmäktige och riksdag tillfrågas om att medverka i undersökningen. Det är troligt att dessa politiker utsätts i större utsträckning än politiker som inte ingår i fullmäktige. Om så är fallet kan resultaten inte helt generaliseras till alla politiskt förtroendevalda.

Av de tillfrågade förtroendevalda deltog 65 procent i undersökningen. Är dessa representativa för samtliga som tillfrågades, det vill säga för samtliga ordinarie ledamöter i kommun- och landstingsfullmäktige samt riksdag? Skillnader i fördelningen bland svarande och samtliga tillfrågade när det gäller kön, parti och politisk församling är små (se tabell 4). Skillnaderna är något större när det gäller åldersfördelningen. Förtroendevalda i åldrarna 29 år och yngre, 30–39 år och 40–49 år är underrepresenterade medan förtroendevalda i åldrarna 60–69 år och 70 år och äldre är överrepresenterade. Det finns alltså vissa, om än små, snedfördelningar i gruppen på de cirka 8 900 ledamöter som resultaten bygger på, jämfört med gruppen på de nästan 13 800 ledamöter som tillfrågades. I och med att det handlar om en totalundersökning med en svarsfrekvens på 65 procent, får möjligheterna att generalisera resultaten till att gälla alla ordinarie ledamöter i fullmäktige och riksdag ändå anses goda.

Tabell 4. Andel av svarande och andel av tillfrågade för olika redovisningsgrupper i PTU 2013.

		Andel av svarande	Andel av tillfrågade
Kön	Kvinnor	42 %	43 %
	Män	58 %	58 %
Ålder	29 år och yngre	2 %	4 %
	30–39 år	7 %	10 %
	40–49 år	15 %	19 %
	50–59 år	25 %	25 %
	60–69 år	36 %	31 %
	70 år och äldre	15 %	12 %
Politisk församling	Kommunfullmäktige	91 %	91 %
	Landstingsfullmäktige	7 %	7 %
	Riksdag	2 %	2 %
Parti-tillhörighet	Centerpartiet	11 %	11 %
	Folkpartiet	8 %	7 %
	Kristdemokraterna	5 %	5 %
	Moderaterna	23 %	23 %
	Miljöpartiet	5 %	5 %
	Socialdemokraterna	36 %	36 %
	Sverigedemokraterna	3 %	4 %
	Vänsterpartiet	5 %	6 %
	Övriga partier ¹	3 %	4 %
Totalt		100 %	100 %

¹ Övriga partier är de partier som inte finns representerade i riksdagen men i kommun-, landstings- eller regionfullmäktige

Jämförbarhet

Jämförbarhet med PTU 2012

Den kartläggning av hot och våld mot förtroendevalda som Brå gjorde 2012 var den första PTU-undersökningen (PTU 2012) och kan ses som en fullskalig pilotstudie där metod och frågor testades. Det är en omfattande undersökning som ska kunna genomföras löpande, och den behöver därför vara väl utprövad. Med PTU 2012 som underlag utformades både webb- och postenkät för PTU 2013.

I föregående undersökning genomfördes datainsamlingen av Brå, men på liknande sätt som av SCB i den här undersökningsomgången. Samma respondentkriterier användes, och tillvägagångssättet (metoden) var i stort sett detsamma, med en webbenkät och därefter en postenkät som påminnelse. I den aktuella undersökningen skickades dock ytterligare två påminnelser ut.

Enkäten för PTU 2013 förkortades väsentligt jämfört med PTU 2012 när det gäller antalet frågor. Webbenkäten förkortades från 265 frågor för den som hade utsatts för de sex olika kategorierna i PTU 2012 till 99 frågor för den som utsattes för de två olika kategorierna som efterfrågades i PTU 2013. Även postenkäten genomgick en motsvarande revidering.

I PTU 2012 fick förtroendevalda först svara på utsatthet för olika kategorier av händelser och därefter frågor om vad det var för typ av händelse. Utsattheten för sex olika kategorier efterfrågades, där särskilt trakasserier (tre av kategorierna) framstod som svåra att särskilja för respondenten. Frågorna om utsatthet var uppdelade i *misshandel, skadegörelse, hot och trakasserier*. Trakasserier i sin tur delades upp i *enskilda händelser av trakasserier utan att förövaren varit fysiskt närvarande, enskilda händelser av trakasserier där förövaren varit fysiskt närvarande samt upprepade händelser av trakasserier från en och samma person eller grupp*.

I föreliggande kartläggning, PTU 2013, fick förtroendevalda i stället svara på utsatthet för olika typer av händelser som *därefter* delades in i två kategorier: *våld, skadegörelse och stöld* respektive *hot och trakasserier*. Även vad som efterfrågas har förändrats i frågeformuleringarna; i PTU 2012 efterfrågades till exempel ut-

satthet för ”misshandel”, medan PTU 2013 efterfrågade utsatthet för ”knuff eller liknande”, ”spark, slag eller liknande”, ”våld med vapen” samt ”annan form av våld”. I PTU 2012 frågades endast om hot via sociala medier (totalt 1 procent uppgav att de hade utsatts för detta) medan PTU 2013 efterfrågar *hot och trakasserier* via sociala medier (totalt 8 procent uppgav att de har utsatts för detta). Därmed fångas fler av de incidenter som skett via sociala medier upp i PTU 2013. Skälet till förändringen är att underlätta för respondenten att förstå vad som efterfrågas. Genom att tydligt beskriva de händelser som menas undviks en över- och underrapportering. Användbarheten har troligtvis ökat i och med den reviderade enkäten i årets undersökning.

På grund av dessa förändringar redovisar huvudrapporten endast en jämförelse av andelen utsatta totalt i PTU 2012 och PTU 2013 med tillhörande kommentar. Övriga jämförelser mellan åren med tillhörande analys (där hänsyn tas till de metodförändringar som skett) kommer att presenteras i en fördjupningsstudie med planerad publicering i oktober 2014.

Jämförbarhet med andra undersökningar

Det har endast genomförts ett fåtal nationella undersökningar av förtroendevaldas utsatthet i Sverige. De undersökningar som har gjorts kan inte användas för att följa utvecklingen, då de utgått från olika populationer och olika referensperioder.

Kommittén om hot och våld mot förtroendevalda genomförde 2005 en undersökning som visade att cirka 74 procent av riksdagsledamöterna och 29 procent av de förtroendevalda i kommuner och landsting hade utsatts för trakasserier, hot eller våld (SOU 2006). Referensperioden i undersökningen var cirka 15 år.

Dessförinnan (2004) undersökte Sveriges Kommuner och Landsting utsattheten bland ordförande i kommunstyrelser och kommunfullmäktige, i facknämnder samt i kommun- och stadsdelsnämnder. Även presidier i styrelser och nämnder i samtliga landsting tillfrågades. Av undersökningen framkom att cirka 18 procent av de tillfrågade varit utsatta för trakasserier, hot eller våld under de senaste 18 månaderna (SKL 2004).

Säkerhetspolisen genomförde 2008 en studie som byggde på upprättade polisanmälningar om hot mot förtroendevalda under 2007 samt på intervjuer med utvalda personer i nyckelbefattningar. De vanligaste brottsrubriceringarna var olaga hot, ofredande och skadegörelse. Resultaten visade att politiker som var exponerade i medierna var mer utsatta för hot och att kommunstyrelsens ordförande samt ledamöter i individutskott var mer utsatta än andra. Sverigedemokraterna utsattes i högre grad än andra partier av organiserade kriminella grupper.

År 2008 till 2009 genomfördes en undersökning av samtliga ledamöter i kommun- och landstingsfullmäktige inom ramen för

forskningsprojektet *Politiker tycker om politik* vid Göteborgs universitet (Gilljam, Karlsson och Sundell 2010). Ledamöterna fick e-post med en länk till en webbenkät. Påminnelser gjordes via e-post och telefon. Svarsfrekvensen i undersökningen blev 70 procent. I undersökningen ställdes frågor om hot och våld mot politiker. Resultaten visade att 9 procent av ledamöterna i kommunfullmäktige och 11 procent av ledamöterna i landstingsfullmäktige varit utsatta för hot eller våld. Andelen utsatta ledamöter i Sverigedemokraterna var betydligt högre än för andra partier.

En genomgång av den internationella litteraturen i ämnet visar att det endast finns ett fåtal undersökningar där ett slumpmässigt urval förtroendevalda svarat på frågor om sin egen utsatthet för trakasserier, hot och våld i egenskap av förtroendevalda. De flesta undersökningar som gjorts har varit fallstudier där redan rapporterade fall beskrivits, och fokus har legat på förövaren och dennes mentala hälsa. Sådana undersökningar ger emellertid inte någon uppfattning om omfattningen eller utvecklingen av hot och våld mot förtroendevalda, eftersom långt ifrån alla fall rapporteras eller polisanmäls.

Sammantaget skiljer sig de tidigare undersökningar som gjorts från varandra både vad gäller de brottshändelser som undersökts, de datainsamlingsmetoder som använts och, inte minst, de referensperioder under vilka utsattheten har mätts. Detta gör att undersökningsresultatens jämförbarhet med PTU är mycket begränsad.

Tillgänglighet och sekretess

Huvudrapporten om PTU ges ut i tryckt form och kan beställas på Brås webbplats,⁸ alternativt via Fritzes förlag.⁹ Rapporten kan även laddas ner utan kostnad som en pdf från Brås webbplats.

Den tekniska rapporten, som kommer ut året efter huvudrapporten, kan endast laddas ner som pdf från Brås webbplats.

Insamlade uppgifter sekretesskyddas genom så kallad statistiksekretess,¹⁰ som i jämförelse med många andra sekretessbestämmelser är av betydande styrka. Uppgifterna skyddas av så kallad absolut sekretess, vilket är lagens starkaste sekretesskydd. Enligt undantag i bestämmelsen kan uppgifter som behövs för forsknings- eller statistikändamål, och uppgifter som inte är direkt hänförliga till den enskilde (t.ex. genom namn), lämnas ut. En förutsättning är dock att det står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne ”lider skada eller men”. Sekretessen gäller även internt på Brå.

⁸ Samtliga publikationer från Brå finns på www.bra.se/publikationer.

⁹ Fritzes Offentliga publikationer, www.fritzes.se, telefon 08-598 191 90.

¹⁰ Se 24 kap. 8 § OSL.

Referenser

- Brottsförebyggande rådet, Brå (2012). *Politikernas trygghetsundersökning 2012. Förtroendevaldas utsatthet och oro för hot, våld och trakasserier*. Rapport 2012:14. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2014a). NTU 2013. *Om utsatthet, trygghet och förtroende*. Rapport 2014:1. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2014b). *Politikernas trygghetsundersökning 2013. Utsatthet och oro för trakasserier, hot och våld*. Rapport 2014:9. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Folkhälsomyndigheten (2012). *Hälsa på lika villkor 2012*. Teknisk rapport. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- Gilljam, M., Karlsson, D. & Sundell, A. (2010). *Politik på hemmaplan. Tiotusen fullmäktigeledamöter tycker om politik och demokrati*. Stockholm: SKL Kommentus.
- SOU 2006:46. *Jakten på makten*. Betänkande av Kommittén om hot och våld mot förtroendevalda. Stockholm: Fritzes.
- Statistiska centralbyrån, SCB (2002). *MIS: Personer med utländsk bakgrund*. Riktlinjer för redovisning i statistiken. Örebro: Statistiska centralbyrån.
- Statistiska centralbyrån, SCB (2012). *Förtroendevalda i kommuner och landsting 2011*. Demokratistatistisk rapport 12. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- Statistiska centralbyrån, SCB (2013). *Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC) 2012*. Beskrivning av statistiken LE0101. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- Sveriges Kommuner och Landsting (2004). *Ett hot mot demokratin. Förtroendevalda som utsätts för våld eller hot*. 3:e upplagan 2006. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.
- Säkerhetspolisen, Säpo (2008). *Hot mot förtroendevalda*. Stockholm: Säkerhetspolisen.

Bilaga 1. Missiv PTU 2013

Statistiska centralbyrån
Statistics Sweden

politikernas
trygghetsundersökning

Februari 2013

SCB 13004

Politikernas trygghetsundersökning

Politikernas trygghetsundersökning (PTU) är en undersökning om hot, våld och trakasserier mot förtroendevalda. Syftet är bland annat att ta reda på hur många ledamöter som utsattes för brottsliga eller liknande obehagliga händelser under föregående år (2012) på grund av att de är politiskt förtroendevalda.

PTU är en återkommande undersökning som genomförs av Brottsförebyggande rådet (Brå) på uppdrag av regeringen. Statistiska centralbyrån (SCB) har hand om utskick, insamling och registrering av svar.

På nästa sida finns mer information om undersökningen.

Dina svar är viktiga

Du är en av cirka 14 000 ordinarie ledamöter i politiska församlingar i Sverige som ingår i undersökningen. Uppgifterna har hämtats från Valmyndighetens register.

Oavsett om du har eller inte har utsatts för brott eller någon liknande obehaglig händelse är dina svar betydelsefulla eftersom de bidrar till kunskapen av behovet av förebyggande och lindrande insatser. Det är frivilligt att delta i undersökningen, men din medverkan är viktig. Dina svar kan inte ersättas med någon annans.

Du gör så här

Du kan besvara frågorna via www.insamling.scb.se. Logga då in med användarnamn och lösenord.

Användarnamn:

Lösenord:

Vi ber dig besvara frågorna så snart som möjligt. En postenkät kommer att skickas hem till dig om några veckor om du inte vill eller inte har möjlighet att besvara frågorna på webben.

Tack för din medverkan!

Med vänlig hälsning

Sanna Wallin
Utredare
Brå

Marit Edqvist
Undersökningsledare
SCB

Var god vänd

Kontakta oss gärna:

Undersökningens syfte eller hjälp med frågorna:
Brottsförebyggande rådet, Sanna Wallin
08-401 87 74, sanna.wallin@bra.se
Box 1386, 111 93 Stockholm
www.bra.se

Insamling av blanketten:
SCB, enkätenheten, 019-17 69 30
ann-britt.goransson@scb.se
Klostergatan 23, 701 89 Örebro
www.scb.se

Hur lämnade uppgifter används

Uppgifterna används för att ta fram statistik om utsatthet för hot, våld och trakasserier hos förtroendevalda.

För att inte fråga mer än nödvändigt kommer dina svar att kompletteras med uppgifter från Valmyndighetens register. Det är uppgifter om kön, ålder, hemkommun, den valkrets du kandiderat i, partitillhörighet och hur länge du suttit i fullmäktige eller riksdag.

Efter avslutad bearbetning hos SCB avlägsnas alla identitetsuppgifter innan data överlämnas till Brå för fortsatt bearbetning och analys. Brå sammanställer samtliga deltagares svar till statistik. Det kommer inte att framgå vad just du har svarat när undersökningens resultat redovisas.

Skydd av lämnade uppgifter

Uppgifterna som lämnas skyddas av sekretess enligt 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). De personer vid SCB som arbetar med undersökningen omfattas av reglerna om handlingssekretess och tystnadsplikt. Samma sekretesskydd gäller hos Brå.

Regler för personuppgiftsbehandling finns även i personuppgiftslagen (1998:204) samt i lagen (2001:99) och förordningen (2001:100) om den officiella statistiken.

Numret högst upp på blanketten och ovanför brevet första rubrik är till för att SCB under insamlingen ska undvika att skicka påminnelser till de som redan svarat.

Mer om undersökningen

PTU genomfördes första gången 2012. Då undersöktes strukturen och omfattningen av de händelser som drabbar förtroendevalda i deras egenskap av politiker. Genom årets undersökning läggs en grund till att även studera utvecklingen av brott eller liknande obehagliga händelser som förtroendevalda utsätts för. Det innebär att det kommer att gå att undersöka om problemet förvärras och att mäta effekten av eventuella åtgärder. Årets enkät är betydligt mindre omfattande än föregående år.

Resultaten från årets undersökning kommer att redovisas under våren 2014 i en rapport som kommer att kunna laddas ned eller beställa på Brås hemsida www.bra.se. Där finns också resultaten från förra årets undersökning, rapporten "Politikernas trygghetsundersökning 2012- Förtroendevaldas utsatthet och oro för hot, våld och trakasserier" (www.bra.se/ptu).

Bilaga 2. Internt bortfall PTU 2013

Frågeområde	Frågor i webbenkät	Post-enkät	Flervalvs-fråga	Filter-fråga	Bortfall postenkät (%)	
Bakgrundsfrågor	I vilken eller vilka politiska församlingar är du ledamot?	X	X		0,8	
	Ungefär hur länge har du varit ledamot i fullmäktige och/eller riksdag sammanlagt?	X			0,8	
	I vilken omfattning utövade du ditt uppdrag som politiskt förtroendevald under föregående år (2012)?	X			1,3	
	Vilka av dessa förtroendeuppdrag liknar mest de uppdrag du hade under föregående år (2012)?				Går ej att beräkna	
	<i>Kommun-, landstings- eller regionfullmäktige</i>	X				
	<i>Kommun-, landstings- eller regionstyrelse</i>	X				
	<i>Hälso- och sjukvårdsnämnd</i>	X				
	<i>Kultur- och fritidsnämnd</i>	X				
	<i>Plan- och byggnämnd</i>	X				
	<i>Socialnämnd</i>	X				
	<i>Teknisk nämnd</i>	X				
	<i>Utbildningsnämnd</i>	X				
	I vilken utsträckning upplever du att du i egenskap av politiskt förtroendevald blivit omskriven eller omtalad i medier (inklusive sociala medier) under föregående år (2012)?	X				0,6
	I vilken utsträckning var du själv, i egenskap av politiskt förtroendevald, aktiv på internet eller sociala medier (exempelvis genom blogg, hemsida, chattforum, Facebook eller Twitter) under föregående år (2012)?	X				
I vilken utsträckning bedömer du att du i egenskap av politiskt förtroendevald är känd bland allmänheten?	X					
Är du eller dina föräldrar födda i Sverige?	X				0,4	
Med vem delar du bostad?	X				0,5	
Screeningfrågor våld, skadegörelse och stöld	Har du på grund av ditt politiska uppdrag någon gång blivit utsatt för något av följande?			X		
	Skedde någon av dessa händelser under föregående år (2012)?					
	<i>Slag, spark eller liknande</i>	X			1,8	
	<i>Knuff eller liknande</i>	X			1,8	
	<i>Våld med vapen</i>	X			2,1	
	<i>Anlagd brand/sprängning</i>	X			2,1	
	<i>Klotter</i>	X			2,1	
	<i>Stöld</i>	X			1,7	
	<i>Annan form av skadegörelse</i>	X			2,1	
	<i>Annan form av våld</i>	X			2,1	
	Hur många händelser uppskattar du att det rör det sig om totalt under föregående år (2012)?					
Vilken händelse var den senaste under 2012?	X					
Screeningfrågor hot och trakasserier	Har du på grund av ditt politiska uppdrag någon gång blivit utsatt för något av följande? Redovisa endast situationer som upplevts som hotfulla.			X		
	Skedde någon av dessa händelser under föregående år (2012)?					
	<i>Hotfullt uttalande öga mot öga</i>	X			2,5	
	<i>Hotfullt telefonsamtal</i>	X			2,7	
	<i>Hotfullt sms/mms</i>	X			3,3	
	<i>Hotfullt brev/vykort</i>	X			3,1	
	<i>Hotfullt e-post</i>	X			3,4	
	<i>Hot/påhopp via sociala medier</i>	X			3,1	
	<i>Kapat internetkonto (eller skapat falskt i ditt namn)</i>	X			3,4	
	<i>Uthängd på internet</i>	X			3,1	
	<i>Uthängd på affisch/pamflett</i>	X			3,3	
	<i>Oönskad vara beställd i ditt namn</i>	X			3,2	
	<i>Hotfull "gåva"</i>	X			3,3	
	<i>Blivit olovligen fotograferad/inspelad</i>	X			3,7	
	<i>Obehagligt besök, förföljelse eller kartläggning</i>	X			3,3	
	<i>Falsa anmälningar</i>	X			3,3	
	<i>Annan hotfull händelse</i>	X			4,0	
	Hur många händelser uppskattar du att det rör det sig om totalt under föregående år (2012)?					
Vilken händelse var den senaste under 2012?	X					

Frågeområde	Frågor i webbenkät	Post- enkät	Flerval- fråga	Filter- fråga	Bortfall postenkät (%)
Screeningfrågor korruptionsförsök	Har du på grund av ditt politiska uppdrag någon gång blivit utsatt för något av följande?			X	
	<i>Ett opassande erbjudande om en gåva eller tjänst som syftade till att påverka dig i ditt politiska förtroendeuppdrag</i>	X			2,7
	<i>Att en bekant till dig på ett opassande sätt försökt utnyttja er relation för att påverka dig i ditt förtroendeuppdrag</i>	X			2,7
	Skedde någon av dessa händelser under föregående år (2012)?	X			
	Hur många händelser uppskattar du att det rör det sig om totalt under föregående år (2012)?				
Uppföljnings- frågor våld, skadegörelse och stöld	Hur många förövare var närvarande vid händelsen?			X	
	Innebar händelsen att du fick sådana skador att du besökte läkare, sjuksköterska eller tandläkare?			X	
	Vilken beväpning förekom vid händelsen?		X	X	
	Hur uppfattade du händelsen?	X			3,8
	Kände du sedan tidigare förövaren/förövarna som utsatte dig?	X			5,1
	Uppfattade du förövaren/förövarna som något av följande:	X			7,6
	Uppfattade du förövaren/förövarna som medlem i något av följande:	X			6,3
	Vad tror du att förövaren/förövarna främst ville uppnå med sitt handlande?	X			15,2
	Förknippade du händelsen med något av följande?	X			10,1
	I vilket sammanhang inträffade händelsen?			X	
	Var du själv i kontakt med polisen med anledning av händelsen?				10,1
	Har du eller någon annan polisanmält händelsen?	X			6,3
	Hur skulle du beskriva dina erfarenheter av polisen i det här ärendet?			X	
	Vilket var det främsta skälet till att händelsen inte anmäldes till polisen?				
	Rapporterade du händelsen till någon (annan än polisen)?	X	X		5,1
	I vilken utsträckning har du haft behov av stöd eller hjälp i samband med händelsen?	X			5,1
	I vilken utsträckning har du erhållit stöd eller hjälp i samband med händelsen?	X			5,1
	Av vem har du fått stöd eller hjälp?			X	X
	Har du tidigare blivit utsatt av samma förövare?	X			5,1
Vilket år utsatte förövaren/förövarna dig första gången?			X		
Hur många gånger utsatte förövaren/förövarna dig totalt under föregående år (2012)?			X		
Hur var händelserna utspridda under året?			X		
Uppföljnings- frågor hot och trakasserier	Mot vem eller vad riktades händelsen?				
	Hur uppfattade du händelsen?	X			11,7
	Kände du sedan tidigare förövaren/förövarna som utsatte dig?	X			12,8
	Uppfattade du förövaren/förövarna som något av följande:	X			15,6
	Uppfattade du förövaren/förövarna som medlem i något av följande:	X			14,8
	Vad tror du att förövaren/förövarna främst ville uppnå med sitt handlande?	X			18,1
	Förknippade du händelsen med något av följande?	X			14,8
	I vilket sammanhang inträffade händelsen?			X	
	Var du själv i kontakt med polisen med anledning av händelsen?				
	Har du eller någon annan polisanmält händelsen?	X			12,8
	Hur skulle du beskriva dina erfarenheter av polisen i det här ärendet?			X	
	Vilket var det främsta skälet till att händelsen inte anmäldes till polisen?			X	
	Rapporterade du händelsen till någon (annan än polisen)?	X	X		13,0
	I vilken utsträckning har du haft behov av stöd eller hjälp i samband med händelsen?	X			12,8
	I vilken utsträckning har du erhållit stöd eller hjälp i samband med händelsen?	X			12,1
	Av vem har du fått stöd eller hjälp?			X	X
	Har du tidigare blivit utsatt av samma förövare?	X			11,5
	Vilket år utsatte förövaren/förövarna dig första gången?			X	
	Hur många gånger utsatte förövaren/förövarna dig totalt under föregående år (2012)?			X	
Hur var händelserna utspridda under året?			X		

Frågeområde	Frågor i webbenkät	Post-enkät	Flerval-fråga	Filter-fråga	Bortfall postenkät (%)
Uppföljningsfrågor korruptionsförsök	Vilka av följande opassande erbjudanden fick du under föregående år?		X		
	Om du tänker på det senaste opassande erbjudandet du fick under föregående år (2012) – vad uppfattade du att personen främst ville uppnå?				
	Har du eller någon annan polisanmält det senaste opassande erbjudandet du fick?				
	Hur väl känner du den person som senast försökt utnyttja er relation för att påverka dig i ditt uppdrag?				
	Har du eller någon annan polisanmält händelsen?				
	Om du tänker på den senaste personen som försökte utnyttja er relation under föregående år (2012) -vad uppfattade du att denne främst ville uppnå?				
Fördjupning utsatthet	Har du ansökt om kontaktförbud (tidigare besöksförbud) under föregående år (2012)?				
	Ledde kontaktförbudet till att förövaren upphörde att utsätta dig?			X	
	Har det vidtagits några säkerhetsåtgärder till följd av det du utsatts för under föregående år (2012)?		X		
	Har de händelser du utsatts för under föregående år påverkat ditt privatliv?				
Oro, konsekvenser och andras utsatthet	Har någon anhörig till dig utsatts för brott eller annan liknande obehaglig händelse under föregående år (2012) på grund av ditt politiska förtroendeuppdrag?	X			1,3
	Känner du någon som utsatts för brott eller annan liknande obehaglig händelse under föregående år (2012) på grund av att han eller hon hade politiskt förtroendeuppdrag?	X			1,3
	Känner du någon politiskt förtroendevald som utsatts för korruptionsförsök under föregående år (2012)?	X			1,5
	Har du under föregående år (2012) varit orolig för att du själv eller anhörig skulle bli utsatt för brott eller liknande obehagliga händelser på grund av ditt politiska förtroendeuppdrag?	X	X		1,3
	Har du någon gång under föregående år (2012) på grund av utsatthet och/eller oro ...				
	... övervägt att byta eller lämna ett specifikt uppdrag?	X			3,1
	... bytt eller lämnat ett specifikt uppdrag?	X			3,9
	... övervägt att byta eller lämna samtliga uppdrag?	X			3,6
	... lämnat samtliga uppdrag?	X			3,9
	... tvekat inför en åtgärd eller ett beslut?	X			3,7
... påverkats till att fatta annat beslut eller vidta annan åtgärd?	X			3,9	
... undvikit att engagera dig eller uttala dig i en specifik fråga?	X			3,6	
Information om säkerhetsrutiner	Finns det någon handlingsplan för politiskt förtroendevaldas utsatthet mot brott eller liknande obehagliga händelser?	X	X		0,6
	Finns det någon säkerhetsansvarig som du kan vända dig till om du som politiskt förtroendevald blir utsatt för brott eller liknande obehagliga händelser?	X	X		0,6
	På det hela taget, tror du att antalet brott mot politiskt förtroendevalda i Sverige har ökat, minskat eller varit oförändrat de senaste tre åren?	X			0,6

Brottsförebyggande rådet/National Council for Crime Prevention

BOX 1386/TEGNÉRGATAN 23, SE-111 93 STOCKHOLM, SWEDEN

TELEFON +46 (0)8 401 87 00 • FAX +46 (0)8 411 90 75 • E-POST INFO@BRA.SE • WWW.BRA.SE

URN:NBN:SE:BRA-563